

El teatre com a creació compartida

L'ull multifocal d'un artista-artesà

Joan Alavedra

Fa quinze anys, a la ciutat de Lisboa, en plena ressaca postolímpica, vaig rebre el primer encàrrec d'en Ramon Simó, després d'una nit d'estrena als molls vells i decrèpits de la ciutat blanca, sota la mirada sàvia i irònica del Tejo, on el riu esdevé paradoxalment oceà, lluny de la nostra mar Mediterrània però en un decorat de *tinglados* portuaris que semblaven talment el port de Barcelona, o el de Tarragona, abans que un i altre passessin a convertir-se en espais lúdics per a turistes o per a noctàmbuls de disseny. Com si tot plegat fos un presagi del que seria la nostra relació a partir d'aleshores, amb el nom de Lisboa present en tot moment.

Jo quasi no coneixia en Ramon, només de vista podríem dir, tots dos treballàvem, i treballem encara, a l'Institut del Teatre, però les nostres feines mai havien coincidit, l'única aproximació que teníem eren els cabells llargs recollits en una cua, semblança que mantenim, si bé amb una clara minvada en el gruix de la cua i amb un front molt més ample que no pas aleshores.

Enmig de la festa, en Ramon em va parlar d'un taller que havia de començar a l'Institut en el qual pensava que hi podia haver música, *Transport de dones* de Steve Gooch, i em va demanar si hi volia col·laborar. Ho va fer amb el seu apassionament habitu-

Assaig d'*Arcàdia*, de Tom Stoppard.
TNC, Sala Petita, 2007.

al per la feina i pel teatre, explicant-me de què anava i com l'imaginava, i no li va costar gens d'encomanarme'l. Aquell taller fou el nostre primer treball plegats, i malgrat que es tractava d'un treball escolar, ja vaig poder comprovar la seva manera d'entendre el teatre —el llenguatge escènic, seria més adequat de dir—, la seva manera de viure'l, la seva concepció de l'art, i, per tant, de la vida. Aquelles primeres setmanes de fer feina plegats ja em van evidenciar que compartíem molt més que els cabells llargs recollits en una cua. Des d'aquell primer moment em vaig sentir partícip de la seva manera de fer, de la seva manera d'entendre no només el teatre, sinó el món, una actitud que penso que es pot resumir en una sola paraula: **entusiasme**.

Si consultem el Fabra, ens defineix *entusiasme* com a «exaltació de l'ànima sota la inspiració divina», una bonica definició que molts ja voldrien per a descriure la seva forma de procedir, però que no és pas la que millor retrata l'actitud d'en Ramon. El seu no és un entusiasme diví, genial, tocat pels déus..., ben al contra-

ri, el seu és un entusiasme terrenal, fruit de l'emoció humana, que beu de les fonts de la consciència de l'ésser humà, de la generositat, sinceritat i vulnerabilitat del comú dels mortals. Aquesta és la raó que fa que el seu sigui un entusiasme encomanadís, que transmet de manera natural a qui té al costat, i aquesta és una altra de les seves claus definitòries: entén tothom al seu costat, mai per sota d'ell, en Ramon busca sempre la complicitat en el projecte, busca sempre treballar entre companys, necessita sentir-se igual per a poder treballar, perquè entén la feina teatral com a un plaer, necessita gaudir, però, sobretot, sentir com tothom gaudeix, per això el seu entusiasme és encomanadís.

El concepte escènic d'en Ramon Simó no està lluny del concepte wagnerià de la *Gesamtkunstwerk*, l'obra d'art total, però hi ha un fet essencial que l'en diferencia. Adrià Gual, parlant de Wagner en una conferència de 1904, deia: «[...] mancaria en l'història del gran home (referint-se a Wagner), o diguem-ne en el procés del gran artista, aquell aspecte qui'l fa verament magnanim, l'aspecte

d'apostol de martre, l'aspecte de convençut intransigent, el segell d'heroe, aspecte pel qual tots els genis s'han imposat a les generacions novelles, aspecte que promou el geni ell mateix [...]». Com el seu entusiasme, la seva concepció escènica no està basada en el concepte diví de la genialitat romàntica, encara tan present en la direcció escènica contemporània. No és una comunió de les arts a l'entorn d'un artista genial que funciona com a eix per als diferents artesans, en què cadascú s'encarrega de la seva parcel·la particular, en contacte únicament amb el creador com a representant en la Terra del creador suprem. Ni tan sols el concepte renaixentista i barroc de la mirada única, la mirada del príncep servida per la mirada privilegiada de l'artista. No. En el treball d'en Ramon, la comunió de les diferents arts es dona a l'entorn del mateix llenguatge escènic. És el teatre, l'art dramàtic, l'eix de tot plegat. El seu entusiasme és encomanat i es canalitza cap a una única finalitat, el fet escènic, el punt de trobada de tots els artistes i artesans a qui encomana el seu entusiasme. La mirada d'en Ramon no és una mirada única

i privilegiada, elegida, la seva és una mirada compartida, una imatge múltiple feta a partir de diferents punts de vista, multifocal. Treballar al costat d'en Ramon vol dir gaudir del teatre i gaudir en companyia, compartir un plaer comú.

Per poder plantejar aquesta manera de treballar en equip, en Ramon no parteix de l'excel·lència estel·lar i reconeguda dels seus col·laboradors, sinó que parteix de les persones, que, després d'haver treballat amb ell, ja es consideren amics més que no pas col·laboradors. Si féssim un símil futbolístic d'avui (l'espectacle contemporani per excel·lència, ben terrenal i gens diví), diríem que la filosofia que regeix en Ramon no és la del Madrid galàctic sinó la del Barça guardiòlic, on tothom s'arremanga, es guanyi o es perdi, i sempre en benefici del joc en si mateix. Al costat d'en Ramon, durant aquests darrers quinze anys no he conegut estrelles, ni genis (en el cas que hi cregués, incrèdul de mi), sinó que he fet amics i entre tots hem après, i seguim aprenent, quines són les claus del llenguatge escènic. És llarga aquesta llista d'amics, i segur

que me'n deixaria algun, per això no més n'esmentaré alguns amb qui més he coincidit braç a braç al costat d'en Ramon: en Ramon Ciercoles, en Qui-co Gutiérrez, en Kai Puig, la Glòria Balañà, la Soles Velázquez, la Bibiana Puigdefàbregas, la Maria Araujo, la Mariel Soria, els meus companys més immediats del Lisboa Zentral Cafè i una llarga llista d'actrius, actors i creadors i tècnics de tota mena a qui, malgrat els típics egos i manies propis d'aquests oficis fràgils i vulnerables, sempre he sentit també al meu costat, formant part del mateix equip, de l'equip del Ramon («*el equipo catalán*»), com ens anomenaven al Centro Dramático Nacional de Madrid quan el 2005 muntàrem *Cara de plata* de Valle-Inclán, per festes de Nadal i en ple boicot al cava català). Tots plegats hem tingut grans èxits i fracassos, però sempre hem rigut, sempre hem gaudit de cadascun dels muntatges. I això, penso, ens ha fet feliços, i estic convençut que aquesta felicitat no s'ha quedat a l'escenari, sinó que s'ha escampat cada vegada que s'ha aixecat el teló (malgrat que em sembla que mai hem fet un muntatge amb teló). Aquesta sensació, a

més, l'he tinguda treballant tant per a les grans institucions com per a les sales dites alternatives o en projectes de producció pròpia. Mai el fet econòmic ha modificat la seva filosofia de treball, l'habilitat d'en Ramon consisteix a posar el teatre per davant de tot, fins i tot dels diners.

Per poder treballar com treballa, en Ramon té una carta amagada, o, millor dit, una baralla sencera. Una de les seves virtuts és el coneixement que té, en primera persona, de la major part, per no dir de tots els diferents llenguatges artístics que conflueixen en el llenguatge escènic. Segurament és aquest ric coneixement multidisciplinari el que li permet de posar a tothom al mateix nivell en la responsabilitat artística dels seus muntatges, ja que amb tothom pot parlar de tu a tu, coneixent de primera mà els problemes i les possibilitats que cada llenguatge pot plantejar. En Ramon és un artista escènic transversal, la qual cosa fa que s'identifiqui amb cadascun dels diferents agents creatius i, molt més important per a la seva filosofia de treball, que cadascun d'aquests agents se senti identifi-

cat amb ell i, a través seu, amb l'obra mateixa, finalitat darrera de la seva manera de fer.

Jo he tingut la sort de compartir amb ell treballs ben diversos, en els quals ha exercit diferents papers dins de la creació per a l'escena. De fet, el nostre primer treball plegats en l'àmbit professional va ser *Pesombra*, un muntatge de teatredansa sobre l'obra poètica de Joan Salvat-Papasseit sota la direcció de la Magda Puyo (que no he esmentat abans perquè, més que formar part del mateix equip, la Magda representa una part indestriable del mateix Ramon, ja sigui de forma activa en els muntatges, de l'un o de l'altra, ja sigui de forma reflexiva o tan sols com a simple observadora en la distància curta de la intimitat). En aquell muntatge, en Ramon s'encarregà de l'escenografia, una de les seves feines més conegudes i valorades al marge de la direcció escènica. El mateix any de *Pesombra*, el 1997, vaig col·laborar en el seu muntatge *Camino de Nueva York*, a partir d'*Un poeta en Nueva York* de Federico García Lorca, on ell assumí, a banda de la direcció escènica, la dramaturgia i l'escenografia, a

més de compartir el disseny de llums. Gairebé el mateix va passar en els dos muntatges que vaig fer amb ell l'any següent, el 1998: *Combat* i *Mort-home*. En tots aquests primers treballs al seu costat vaig poder descobrir aquest Ramon Simó multidisciplinari, aquest home de teatre polièdric, aquest artista escènic de saviesa artesanal coneixedor i dominador dels diferents llenguatges que conflueixen a l'escena. I no només dels llenguatges més allunyats del meu. El mateix any 1998 vaig poder descobrir-lo com a actor i cantant en el muntatge de cafè-teatre *Happy end?*, a partir de l'obra de Brecht i Weill. D'ençà d'aquell moment hem col·laborat repetidament en aquest camp, i s'ha convertit en un dels principals col·laboradors del treball musical que fem amb Lisboa Zentral Cafè. En tot moment hem sentit que compartíem la mateixa manera de veure i entendre el fenomen artístic, i amb ell ho hem pogut fer des de la mirada musical, perquè també en aquest llenguatge els músics podem sentir-lo com un dels nostres.

Amb en Ramon compartim una afició que pot explicar aquesta virtut

seva per conèixer i dominar tots els ingredients i totes les espècies del llenguatge escènic: el gust pel menjar i, com a conseqüència, per la cuina. El seu talent com a cuiner coneixedor de les tradicions mediterrànies, on la combinació i la transformació dels productes frescos són l'eix vertebrador, amb la sàvia utilització dels alls i les cebes, de les picades i dels romescos, del safrà o de l'avellana per enaltir el gust de les patates, o de la sèpia, o de la rajada, explica la seva capacitat per dominar l'escena com si es tractés d'una cassola posada al foc, on cada ingredient necessita el seu punt just de cocció, la intensitat correcta del foc i el moment i les condicions idònies per a ser-hi tirat. Té la paciència de la nostra cuina, lluny de les presses i les precipitacions. La seva és una cuina escènica *slow food* i no pas *fast food*.

Després dels quinze anys al seu costat, quinze anys d'amistat i d'entusiasme, se'm fa difícil no començar a explicar anècdotes i batalletes mil que ens han anat passant en les més d'una vintena d'aventures de tota mena que hem afrontat plegats.

Aquesta és la prova més que evident de com m'he sentit treballant amb en Ramon Simó: com un amic proper, company de les aventures més plaents i divertides que he gaudit al voltant d'un escenari i que considero alguns dels moments més gratificants i feliços de la meua vida.

Joan Alavedra
és músic.